

Ekonomi och styrning
Anna-Karin Berglund

Civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner

Sammanfattning

För att lösa dagens och framtida samhällsutmaningar ökar behovet av närmare samverkan mellan kommuner och landsting/regioner och det civila samhället. Ett gott samspel mellan offentlig sektor och civilsamhället är centralt för en god samhällsutveckling. Det är sedan länge en naturlig uppgift för kommuner och landsting/regioner att samspela med och understödja det civila samhällets aktörer. Samhällsförändringarna i vår tid påverkar möjligheterna att stärka civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner. För att understödja och tillvarata civilsamhället är det viktigt att erkänna, uppmärksamma och bekräfta det civila samhällets aktörer och verksamheter i det lokala och regionala sammanhanget. Det är angeläget att uppmärksamma och att samarbeta med såväl sedan länge etablerade organisationer som nya organisationer och nätverk som utvecklar nya former för gemensamt engagemang.

Kommuner, landsting och regioner har en direkt geografisk närhet till det civila samhällets aktörer. Samverkan med civilsamhället och gemensamt ansvarstagande byggs bäst utifrån en fråga som engagerar såväl idéburen som offentlig part lokalt och/eller regionalt. Närheten skapar möjlighet att bygga tillit, förtroendet och goda relationer i samarbetet. För lokala och regionala beslutsfattare innebär det även att i ett pågående samspel med civilsamhället balansera såväl den representativa demokratins beslutsordning och krav på demokratiska arbetssätt, delaktighet och insyn, som det frivilliga engagemanget i en mångfald intresseriktningar och frågor. SKL ska arbeta tillsammans med förbundets medlemmar med utvecklingsarbete såsom att ta fram, sammanställa och sprida kunskap och erfarenheter av dialog, samverkan och medskapande med civilsamhället. Förbundet ska också ge stöd till förbundets medlemmar för att höja kompetens och kapacitet i att bygga goda och uthålliga samverkansrelationer med civilsamhällets aktörer.

Därför anser SKL att:

- Kommuners, landstings och regioners förhållningssätt och aktiva insatser spelar en avgörande roll för att stärka civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner.
- En nationell arena för möten och utvecklingsarbete behöver skapas där kommuners, landstings och regioners systematiska arbeten med samverkan och modeller för långsiktigt hållbara relationer med civilsamhället kan utvecklas och prövas.
- Relationen mellan kommuner/landsting/regioner och civilsamhället ska präglas av ömsesidig respekt, dialog och medskapande på lika villkor.

- Ökad kunskap behöver utvecklas om socialt företagande, samhälls-entreprenörskap och deras nätverk, samt metoder för att utveckla god samverkan och innovativa lösningar som kan frigöra potential lokalt och regionalt.
- Fler demokratiska mötesplatser för dialog och samverkan och fler anläggningar för aktiviteter behöver utvecklas i samverkan med civilsamhället.
- Lokala och regionala utvecklingsarbeten bedrivs bäst utifrån lokala behov och i samverkan mellan berörda, civilsamhället, kommunen och landstinget/regionen samt övriga samverkansaktörer i det geografiska området.

Vidare anser SKL i förhållande till staten att:

- Staten bör i samverkan med SKL och civilsamhället stödja innovativ utveckling av miljöer och anläggningar för att stimulera ett ökad deltagande.
- Det är rimligt att personer som har sin försörjning från trygghetssystemen och står till arbetsmarknadens förfogande, liksom sjukskrivna, som vill utföra frivilligt arbete, har möjlighet att göra det i syfte att underlätta vägen in i/tillbaka till arbetslivet och egen försörjning.
- Staten bör genom relevanta myndigheter aktivt sprida information om möjligheten till riktade upphandlingar och reserverade kontrakt, samt i övrigt skapa bättre förutsättningar för långsiktigt samarbete mellan kommuner och landsting/regioner och aktörer inom civilsamhället
- Statliga myndigheter ska, i likhet med kommuner, landsting och regioner visa respekt för civilsamhällets organisationers samarbete sinsemellan, utan att ställa krav på att val av partners sker genom upphandling eller annan konkurrensutsättning.
- Staten bör möjliggöra för kommuner och landsting/regioner att utveckla fler samarbetsmodeller med civilsamhällets ideella och idéburna organisationer på annat sätt än genom upphandling
- Staten bör, genom relevanta myndigheter uppmuntra och underlätta tillkomsten av överenskommelser om partnerskapssamverkan som t.ex. Idéburet-Offentligt Partnerskap (IOP).
- Staten bör tillse att relevanta myndigheter utvecklar en praxis att ingå i partnerskapssamverkan som t.ex. Idéburet-Offentligt Partnerskap (IOP) tillsammans med kommuner/landsting/regioner och det civila samhällets organisationer.
- Staten bör tydliggöra möjligheterna för kommuner och landsting/regioner att kunna stödja civilsamhällets aktörers kreditvärdighet, samt öppna för möjligheterna att nya finansieringsmodeller för civilsamhällets aktörer ska kunna utvecklas på lokal och regional nivå.

Vidare anser SKL i förhållande till civilsamhället att:

- Offentlig sektors samtliga nivåer har ett gemensamt ansvar för grundläggande finansiering till civilsamhällets organisationer.
- Offentlig sektors samtliga nivåer har ett gemensamt ansvar att värna civilsamhället som en självständig kraft för mellanmänsklig tillit och demokratisk samhällsutveckling.
- Frivilligt/volontärt arbete är ett komplement till och inte en ersättning för ordinarie betalt arbete inom ramen för offentlig sektors egna åtaganden och ansvar.

- Organisering av frivilligt/volontärt arbete ska i första hand ske genom det ideella föreningslivet. I den mån kommuner, landsting och regioner engagerar sig i detta ska det ske i nära samverkan med det ideella föreningslivet och övriga civilsamhället.
- Brukare/patienter och deras organisationers erfarenhetskunskaper utgör en väsentlig källa till utveckling av tjänster och innovation inom välfärden, vilken bör tas tillvara genom dialog och medskapande.
- Lokala och regionala stödsystem som bygger på dialog och överenskommelser med god framförhållning, bidrar till att stärka civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner.

Inledning

Civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner

Civilsamhället utgör en egen sektor vid sidan av staten, marknaden och enskilda hushåll. Ofta benämns civilsamhället i termer av idéburna organisationer, den ideella sektorn eller föreningslivet, där människor organiserar sig tillsammans för att de har ett gemensamt mål, ideal eller intresse av något slag.¹

Civilsamhället är en kraft för demokratisk förankring och vitalisering, för lokal och regional utveckling och för välfärdens förnyelse. Samspelet mellan offentlig sektor och civilt samhälle är centralt för en god samhällsutveckling. Historiskt sett har civilsamhället genom folkrörelserna haft avgörande betydelse för samhällsreformer, välfärd och ekonomisk utveckling under 1900-talets början. Under rekordåren då offentlig sektor växte kraftigt kommunaliserades många uppgifter och föreningslivet koncentrerades främst till kultur och fritidsaktiviteter. Former och omfattning för samspel med civilsamhället idag har förändrats allt sedan den ekonomiska krisen på 1990-talet, det svenska EU-medlemskapet och förändringar i människors ideella engagemang.

Det finns en rad olika former för samverkan med civilsamhället. Exempel kan tas från såväl det sociala området som kultur-, idrotts- folkbildnings och övriga föreningslivet. Betydande processer kan relateras till kultursamverkansmodellen, idrottsanläggningsutveckling (driftformer, upphandling, finansieringsmodeller), folkhögskolornas uppdrag och studieförbunden förändrade verksamheter. Andra processer kan relateras till den nationella överenskommelsen inom det sociala området mellan regeringen, SKL och idéburna organisationer, som undertecknades 2008 rörande principerna för dialog och samverkan mellan civilsamhället och offentliga Sverige.

I huvudsak kan utvecklingen av fyra samverkansmönster utskiljas under det senaste decenniet:

Ett första samverkansmönster är en ökning av lokala och regionala dialoger och större samverkansprocesser för att få till stånd samverkansplattformar/ principöverenskommelser

¹ Jmf. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhälles frågor <http://www.mucf.se/politiken-det-civila-samhallet>

för långsiktigt hållbar samverkan. Det utvecklas en mångfald samverkansavtal och planer. Partnerskapsarbeten formas med idéburna verksamheter och organisationer som vill samarbeta med kommunen eller landstinget/regionen för att lösa specifika frågor. Som en följd av denna utveckling skapas allt fler partsgemensamma styrgrupper och beslutsorgan.

Ett andra samverkansmönster är brukare och patienter som organiserar sig i nätverk och i brukarorganisationer. Relationen till kommuner och landsting/regioner innebär, dels att utgöra röst för den egna gruppen i rådsforum, dels att konkret utveckla välfärden genom att brukare/patienter, anhöriga och deras organisationer medskapar utveckling av verksamheten. Detta kan bidra till ökad effektivitet, högre kvalitet och bättre träffsäkerhet och brukardriven innovation i välfärden.

Ett tredje samverkansmönster är de självorganiserade nätverken som uppstår såväl fysiskt som genom digitala lösningar. Nätverk och relationer utvecklas mellan individer, organisationer och över sektorsgränser utifrån gemensamma behov. En rad sociala innovationer uppstår som till exempel digitala lösningar för lån, byte och samägande och drift av maskiner, fordon, bostäder och fastigheter, och nya organisationer uppstår som till exempel bygdebaserade investerings- och utvecklingsbolag. De nya modellerna kan utvecklas såväl i samverkan med kommuner och landsting/regioner, som autonomt och oberoende av de offentliga systemen.

Ett fjärde samverkansmönster är den anpassning som sker bland de idéburna organisationer som önskar bli, eller redan är leverantör/utförare i välfärden. Dessa idéburna aktörer kan vara etablerade idéburna organisationer eller sociala företag och samhällsentreprenörer som utvecklar en viss marknadslogik och affärsmässiga relationer med offentlig sektor, utan att vara vinstutdelande utan istället återinvesterar överskott i verksamheten. I dessa organisationer sker en professionalisering och utförarkompetenser utvecklas över tid. I denna utveckling finns även risker. Det civila samhällets självständighet utmanas om anpassningen till det offentligas kravställande sker på bekostnad av den idéburna organisationens värdegrund.

SKL vill betona vikten av att utveckla hållbar samverkan med det civila samhället. SKL ser mycket positivt på framväxten av en mångfald samverkansmodeller som till exempel Idéburet offentligt partnerskap och andra partnerskapslösningar, lokala och regionala överenskommelser, andra samverkansplattformar, sociala innovationer och liknande. Kommuner, landsting och regioner måste också i framtiden ha goda förutsättningar att utveckla dessa arbetssätt efter egna överväganden och prioriteringar.

Förbundet menar att stöd, stimulans och samverkan med ett varierande och livskraftigt civilt samhälle runt om i Sverige förutsätter ett starkt kommunalt självstyre. Erfarenheten visar att dialog och samverkan inte kan beordras fram, utan bäst utvecklas lokalt/regionalt mellan offentliga och idéburna parter som ser ett gemensamt behov. Ett förhållningssätt som stödjer medskapande, ömsesidig respekt, gemensamt engagemang och ansvarstagande behöver utvecklas såväl hos offentlig part som hos civilsamhällets aktörer.

Skapande av en nationell arena/center för möten, erfarenhetsutbyte, kunskapsutveckling och lärande mellan kommuner, landsting/regioner och civilsamhällets aktörer ser SKL som en viktig faktor för att nya samverkanslösningar och modeller ska kunna utvecklas och prövas systematiskt.

Därför anser SKL att:

- Kommuners, landstings och regioners förhållningssätt och aktiva insatser spelar en avgörande roll för att stärka civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner.
- En nationell arena för möten och utvecklingsarbete behöver skapas där kommuners, landstings och regioners systematiska arbeten med samverkan och modeller för långsiktigt hållbara relationer med civilsamhället kan utvecklas och prövas.
- Relationen mellan kommuner/landsting/regioner och civilsamhället ska präglas av ömsesidig respekt, dialog och medskapande på lika villkor.

Aktörer

Föreningsliv och folkbildning

Det svenska föreningslivets omfattning är unik i världen och den svenska förenings- och folkbildningstraditionen representerar starka demokrativärden. Föreningslivet och folkbildningen fungerar som sociala mötesplatser där samspel mellan människor utvecklas och där man lär sig demokrati i praktiken. Det utgör en grund för mellanmänsklig tillit och delaktighet i samhället. Sammantaget ger föreningslivet röst åt såväl breda grupper som svaga och utsatta i samhället och står för omistliga verksamheter. Genom att värna civilsamhällets särart och självständighet kan det fortsätta vara en betydelsefull utvecklingskraft för demokrati och samhällsliv.

Det finns en lång tradition av samarbete mellan kommuner och landsting/regioner, respektive föreningsliv och folkbildning. Det är en styrka för demokratin och för samhällsutvecklingen inte minst på grund av det breda deltagandet i föreningslivet och folkbildningen via studieförbund och folkhögskolor.

Deltagandet i föreningslivet tenderar att minska och stöd tenderar gå i högre grad till mer resursstarka grupper. Ungdomars deltagande har successivt minskat och den ökade viljan till ideellt engagemang på individuell grund i befolkningen har svårt att kanaliseras in i svenskt föreningsliv.

Vi ser även en ökad professionalisering och byråkratisering i föreningsliv och folkbildning. Det handlar såväl om en strävan till högre kvalitet och effektivitet i föreningsverksamheten, som om offentliga bidragsgivares ökade redovisnings- och uppföljningskrav.

Därför anser SKL att:

- Offentlig sektors samtliga nivåer har ett gemensamt ansvar för grundläggande finansiering till civilsamhällets organisationer.
- Offentlig sektors samtliga nivåer har ett gemensamt ansvar att värna civilsamhället som en självständig kraft för mellanmänsklig tillit och demokratisk samhällsutveckling.
- Staten bör i samverkan med SKL och civilsamhället stödja innovativ utveckling av miljöer och anläggningar för att stimulera ett ökad deltagande.

Frivilligarbete/volontärskap och frivilligsamordning

Frivilligt arbete utan ekonomisk ersättning utförs i stor omfattning i Sverige, även med internationella mått mätt. Det fyller en viktig funktion i allt från vardagens aktiviteter, i ideellt engagemang vid idrottsturneringar och kulturfestivaler till akuta engagemang vid katastrofsituationer. En stor andel av det som är uttryck för ett levande samhälle skulle inte äga rum utan människors frivilliga och ideella engagemang. Känslan av tillhörighet och delaktighet är grundläggande för en människas hälsa. Det frivilliga arbetet bidrar till att skapa sociala relationer och gemenskaper. Människors vilja till frivilligt ideellt arbete är positiv, men det kan finnas anledning att beakta de röster som uttrycker oro för en utveckling där social välfärd byggs på välgörenhet med ojämlika förhållanden mellan givare och mottagare.

Frivilligarbete kan kanaliseras genom föreningsliv, frivilligförmedling, frivilligcentraler och/eller i anslutning till kommunal verksamhet. I samtliga fall gäller att ta ställning till frågor kring etik, försäkringar, ansvar och vilka uppgifter som är lämpade för volontärer. En pågående diskussion rör gränsdragning för arbetslösa och sjukskrivna, som har sin försörjning från trygghetssystemen, där det innebär en balansgång gentemot regelverket att samtidigt arbeta ideellt.

Vid räddningsarbete, katastrofsituationer och krishantering är frivilliginsatser via civilsamhällets organisationer och självorganiserade nätverk en ovärderlig resurs för det kommunala samordningsarbetet.

Därför anser SKL att:

- Frivilligt/volontärt arbete är ett komplement till och inte en ersättning för ordinarie betalt arbete inom ramen för offentlig sektors egna åtaganden och ansvar.
- Organisering av frivilligt/volontärt arbete ska i första hand ske genom det ideella föreningslivet. I den mån kommuner, landsting och regioner engagerar sig i detta ska det ske i nära samverkan med det ideella föreningslivet och övriga civilsamhället.
- Det är rimligt att personer som har sin försörjning från trygghetssystemen och står till arbetsmarknadens förfogande, liksom sjukskrivna, som vill utföra frivilligarbete, har möjlighet att göra det i syfte att underlätta vägen in i/tillbaka till arbetslivet och egen försörjning.

Brukare och patienter och deras organisationer som medskapare

Brukare och patienter är aktörer i civilsamhället i den stund individen organiserar sig i nätverk och i brukar-/patientorganisationer. Brukar- och patientorganisationers gängse relation till kommuner och landsting/regioner har länge varit att utgöra röst för den egna gruppen i rådsforum. Under senare år har brukare/patienter i välfärden och deras organisationer kommit att utveckla en ny roll att i dialog och medskapande utveckla välfärdstjänsterna utifrån den egna erfarenhetskunskapen tillsammans med professioner i offentlig verksamhet. Detta har visat sig bidra till ökad effektivitet, högre kvalitet och bättre träffsäkerhet samt brukardriven innovation i välfärden.

Därför anser SKL att:

- Brukare/patienter och deras organisationers erfarenhetskunskaper utgör en väsentlig källa till utveckling av tjänster och innovation inom välfärden, vilken bör tas tillvara genom dialog och medskapande.

Sociala företag, samhällsentreprenörer och nätverk

Till civilsamhällets utvecklingskraft utgör sociala företag, samhällsentreprenörer och deras nätverk viktiga aktörer. Dessa kännetecknas av att de tar initiativ för att fylla behov som vare sig offentlig eller privat sektor tillgodoser, som förbättrar det som inte fungerar i samhällsbygget, ofta med nyskapande grepp. Dessa organisationer, individer och grupper står ofta bakom till exempel nya initiativ till stöd, självhjälp lösningar för utsatta grupper, tillfälliga kulturarrangemang, självorganiserade insatser vid naturkatastrofer. De utvecklar även beständiga, innovativa lösningar, t.ex. satsningar på människor som står långt utanför arbetsmarknaden, i städer likväl som på landsbygden. Etablerade idéburna organisationer skapar sociala företag som en utveckling av sina verksamheter. Arbetsintegrerande sociala företag skapas med huvudsyftet att ge arbetstillfällen för utsatta grupper. Denna typ av initiativ är entreprenöriella och vars aktörer rör sig mellan samhällets sektorer där de, genom att bygga nätverk och allianser, mobiliserar kunskap hos ideellt arbetande och föreningar, företag och offentliga verksamheter söker nya lösningar på samhällsproblem.

I den omvandling av samhällsstrukturer som vi befinner oss i kan sociala företag, samhällsentreprenörer och deras nätverk visa på nya möjligheter, innovativa arbetsformer och lösningar i samhället. Brett anslag, erkännande och öppenhet inför radikalt nya lösningar behövs hos de kommuner, landsting och regioner som vill skapa rum för denna potential.

Därför anser SKL att:

- Ökad kunskap behöver utvecklas om socialt företagande, samhällsentreprenörskap och deras nätverk, samt metoder för att utveckla god samverkan och innovativa lösningar som kan frigöra potential lokalt och regionalt.

Relationer

Bidrag och stöd

Kommuner och landsting ger omfattande materiellt, immateriellt och finansiellt stöd och skapar förutsättningar för det civilsamhällets aktörer att utveckla sina verksamheter. Detta sker i synnerhet till idrottsrörelsens organisationer, folkbildningens organisationer såsom folkhögskolor och studieförbund samt ungdomsorganisationer, men också till religiösa församlingar, kulturföreningar, intresseföreningar, brukarorganisationer, sociala frivilligorganisationer, byalag, stiftelser m.m. Kommuner, landsting och regioner har i samspelet med civilsamhället att hantera såväl den representativa demokratins beslutsordning och uppföljning, som att utveckla deltagardemokrati, delaktighet och insyn. Grunden för att erhålla stöd och bidrag från kommuner, landsting/regioner är demokratiska arbetssätt, transparens, öppenhet och uppföljning av hur medlen används.

Offentligt stöd till det civila samhället innehåller en motsättning om att å ena sidan stödja deras verksamhet och värna deras självständighet, och å andra sidan uppnå de lokala och regionala målsättningarna. Kommuner, landsting och regioner har olika typer av stödssystem i förhållande till egna målsättningar, organisation och tradition. Några söker också i dialog med det civila samhällets aktörer nå överenskommelser om stödets omfattning, inriktning och förväntningar. Detta kan möjliggöra långsiktig och framåtsyftande planering för båda parter. Dialogen ger möjlighet att välja, följa upp och legitimera stöd. En viktig dimension av uppföljningen är vidare att civilsamhällets insatser synliggörs och att lärandet kan bidra till

att nya metoder och lösningar införs i välfärden. Projektbidrag och andra tillfälliga stöd utgör vid sidan av reguljärt organisations- och aktivitetsstöd en betydande del av stödet till civilsamhället. Kring dessa finns särskilda utmaningar avseende avvägningen mellan flexibilitet och utveckling i förhållande till långsiktighet.

Under senare år har det även skett en ökning av lokala och regionala dialogprocesser för att få till stånd breda samverkansplattformar/principöverenskommelser för långsiktigt hållbar samverkan och stödstrukturer. Som en följd av denna utveckling skapas allt fler partsgemensamma styrgrupper och beslutsorgan. Genom denna utveckling ökar behovet av fler demokratiska mötesplatser för dialog och samverkan och fler verksamhetsanläggningar vilket utgör en grundläggande förutsättning för ett starkt civilsamhälle och dess aktiviteter.

Därför anser SKL att:

- Lokala och regionala stödsystem som bygger på dialog och överenskommelser med god framförhållning, bidrar till att stärka civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner.
- Fler demokratiska mötesplatser för dialog och samverkan och fler anläggningar för aktiviteter behöver utvecklas i samverkan med civilsamhället.

Upphandling och kontraktsrelationer

Det mervärde som idéburna organisationer kan ge utifrån sina skilda verksamhetsgrunder är värdefullt för utveckling och inflöde av nya idéer i offentligt finansierad verksamhet. Sedan länge har kommuner olika relationer till föreningslivet via upphandlingar av drift och verksamheter på anläggningar och även vid tillskapande av anläggningar. Detta gäller särskilt inom idrotts- och fritidsområdet. Upphandling av civilsamhällets aktörer aktualiseras allt mer inom vård och omsorg.

Syftet med upphandling är att stimulera näringslivsutveckling, motverka monopol och konkurrenssnedvridning och att använda skattemedel effektivt. När det gäller aktörer på en marknad är det viktigt att vårda konkurrensen genom upphandling. Det är även viktigt att förstå att kunden befinner sig i en affärsrelation med företaget. Det finns vägar att utforma upphandling så att mindre, ideella, aktörer kan delta på lika villkor. LOU, lagen om offentlig upphandling, kritiseras dock ofta för att försvåra samverkan med civilsamhället. EU-lagstiftningens öppning för att införa reserverade kontrakt ger ytterligare ett instrument för att stärka civilsamhällets möjligheter att bidra till välfärden. SKL ställer sig positivt till att vi nu även i Sverige använder oss av denna möjlighet.

Gränsdragningen mellan bidragsfinansierad och upphandlad verksamhet har visat sig vara delvis otydlig. Ett viktigt exempel på en verksamhet där nära samverkan mellan kommunerna och en civilsamhällesorganisation behövs är kvinnojourerna. I kvinnojourerna samlas engagerade människor runt en verksamhet de brinner för och vill bedriva gemensamt. Det finns särskilda värden att dessa tillhör civilsamhället och därmed kan bygga tillit hos en mycket utsatt grupp i samhället, samt utveckla sin verksamhet på erfarenhetskunskapen utifrån brukarna själva. SKL vill värna kvinnojourernas ställning, liksom andra ideella och idéburna organisationer som bidrar till ett gott samhälle och som inte är vinstutdelande utan som återinvesterar överskott i idéburen verksamhet.

SKL ser med oro på myndighetsbedömningar under senare år som i några fall tillskrivit enskilda civilsamhällesorganisationer en marknadslogik där medlemmar omdefinieras till

kunder. Det är även en allvarlig utveckling om myndigheter ställer krav på att frivilliga val att samarbeta civilsamhällesorganisationer emellan, ska upphandlas eller på annat sätt konkurrensutsättas. Denna utveckling hotar civilsamhällets särart och påverkar också på ett olyckligt sätt kommuners, landstings och regioners möjligheter att samverka med ett starkt civilsamhälle. I medlemmens relation till civilsamhällesorganisationen är det inte konkurrens och egen vinning som står i fokus, utan samarbete, mellanmänsklig tillit och förmågan att bygga långsiktigt hållbara relationer som utvecklas.

Därför anser SKL att:

- Staten bör genom relevanta myndigheter aktivt sprida information om möjligheten till riktade upphandlingar och reserverade kontrakt, samt i övrigt skapa bättre förutsättningar för långsiktigt samarbete mellan kommuner och landsting/regioner och aktörer inom civilsamhället
- Statliga myndigheter ska, i likhet med kommuner, landsting och regioner visa respekt för civilsamhällets organisationers samarbete sinsemellan, utan att ställa krav på att val av partners sker genom upphandling eller annan konkurrensutsättning.

Samarbete och partnerskap

Sedan inträdet i EU har det svenska samhället kommit att tillämpa mer av partnerskapsamarbete. Samarbetet inom Leader mellan offentliga, privata och civilsamhällets aktörer på landsbygden är ett tidigt exempel på hur man under 1990-talet utvecklade sektorsövergripande partnerskap för att tillsammans finna nya lösningar på samhällsutmaningar, ett nytt tänkande kring samfinansiering, gemensamt ansvarstagande och styrning. Samarbeten genom partnerskaps- och/eller samverkansavtal är vid sidan av upphandling, ett vanligt sätt att finansiera och driva större idrotts- och kulturanläggningar.² Det ökade partnerskapsarbetet mellan det offentliga och civilsamhällets aktörer inom det sociala området hänger samman med en samhällsutveckling där fler parter behövs för att samla resurser och ta ansvar för att förankra, skapa legitimitet i bredare led, och genomdriva projekt där offentliga, ideella och privata aktörer ingår.

Sverige har under de senaste åren haft ett omfattande mottagande av asylsökande och nyanlända. För att alla nyanlända personer ska kunna få en bra start på sitt liv i Sverige är det angeläget att alla samhällets insatser mobiliseras och att samarbete utvecklas mellan det offentliga och civilsamhället för att tillsammans skapa förutsättningar för en framgångsrik integration. Civilsamhället spelar en viktig och nyskapande roll vid mottagandet av nyanlända i kommunerna. Det finns därför ett stort behov av att lyfta civilsamhället som en viktig samverkanspartner i mottagandet av nyanlända då civilsamhällets insatser är ett betydelsefullt komplement till de insatser som görs i offentlig regi.

Förebyggande arbete bland barn och ungdomar, sociala insatser för utsatta grupper, mottagande och etablering av nyanlända, arbete mot ensamhet bland äldre samt insatser för att stärka delaktigheten där det demokratiska underskottet vuxit och skapat ett politiskt

² Om kraven på anläggningarna är ensidigt formulerade av civilsammansaktörerna är SKL:s ståndpunkt att finansieringen av desamma präglas av den finansieringsprincipen som betyder att kravställaren också ska stå för de ökade ekonomiska kostnader som kraven innebär.

utanförskap, är exempel på områden där samspelet mellan kommunerna och den sociala ekonomin måste utvecklas. Inom dessa områden är partnerskapssamarbete lämpligt.

Tillsammans med förbundets medlemmar utvecklar SKL formerna för samarbete och partnerskapslösningar mellan kommunerna, landsting och regioner och civilsamhällets ideella och idéburna organisationer där Idéburet-Offentligt Partnerskap (IOP) utgör ett exempel på en sådan modell. Relevanta statliga myndigheter bör få i uppdrag att uppmuntra och underlätta tillkomst av IOP med flera partnerskapslösningar för samverkan genom att sprida kunskap om det handlingsutrymme som finns samt genom goda exempel. En förutsättning är att överenskommelser om partnerskap inte utformas som en beställning från det offentliga, eftersom det då i efterhand kan riskera betraktas som en ören upphandling. Vidare stärks partnerskapssamarbetet om det föregås av dialog mellan civilsamhälle och offentliga parter.

Den roll statliga myndigheter såsom Arbetsförmedling, Migrationsverk m.fl. kan spela, är också viktig att utveckla för partnerskapssamarbeten tillsammans med kommuner, landsting, regioner och det civila samhällets organisationer.

Därför anser SKL att:

- Staten bör möjliggöra för kommuner och landsting/regioner att utveckla fler samarbetsmodeller med civilsamhällets ideella och idéburna organisationer på annat sätt än genom upphandling
- Staten bör, genom relevanta myndigheter uppmuntra och underlätta tillkomsten av överenskommelser om partnerskapssamverkan som t.ex. Idéburet-Offentligt Partnerskap (IOP).
- Staten bör tillse att relevanta myndigheter utvecklar en praxis att ingå i partnerskapssamverkan som t.ex. Idéburet-Offentligt Partnerskap (IOP) tillsammans med kommuner/landsting/regioner och det civila samhällets organisationer.
- Lokala och regionala utvecklingsarbeten bedrivs bäst utifrån lokala behov och i samverkan mellan berörda, civilsamhället, kommunen och landstinget/regionen samt övriga samverkansaktörer i det geografiska området.

Nya former för stöd och finansiering av civilsamhällets verksamheter

Det civila samhällets aktörer har precis som organisationer i offentlig sektor och i näringslivet behov av att finansiera investeringar och genomföra större satsningar. De flesta av civilsamhällets organisationer är små och kan inte leva upp till marknadens krav på ekonomisk avkastning och uppfyller därmed inte de lånevillkor som sätts av banker och andra kreditinstitut.

Både större och mindre anläggningsinvesteringar och arrangemang kan finna utmaningar i frågor som rör ekonomiskt risktagande och där offentliga garantier efterfrågas. Staten kan stödja civilsamhället genom att ge sådana garantier, samt genom att förtydliga handlingsutrymmet för kommuner, landsting och regioner.

Delningsekonomi, mikrokrediter och nya kooperativa ägarlösningar som till exempel byautvecklingsbolag och lokala investeringsbolag, är några uttryck för stödstrukturer och kreativa lösningar för riskkapital och borgensgarantier för civilsamhällets organisationer. Mycket på detta fält är nytt och olika innovativa idéer och finansieringslösningar prövas.

Handlingsutrymmet för kommuner, landsting och regioner är dock otydligt vilket skapar osäkerhet om det lagrum och handlingsutrymme som finns, samtidigt som fler kommuner och landsting/regioner önskar ta en aktivare roll att stödja insatser från civilsamhället.

Därför anser SKL att:

- Staten bör tydliggöra möjligheterna för kommuner och landsting/regioner att kunna stödja civilsamhällets aktörers kreditvärdighet, samt öppna för möjligheterna att nya finansieringsmodeller för civilsamhällets aktörer ska kunna utvecklas på lokal och regional nivå.

Baksidetext